

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

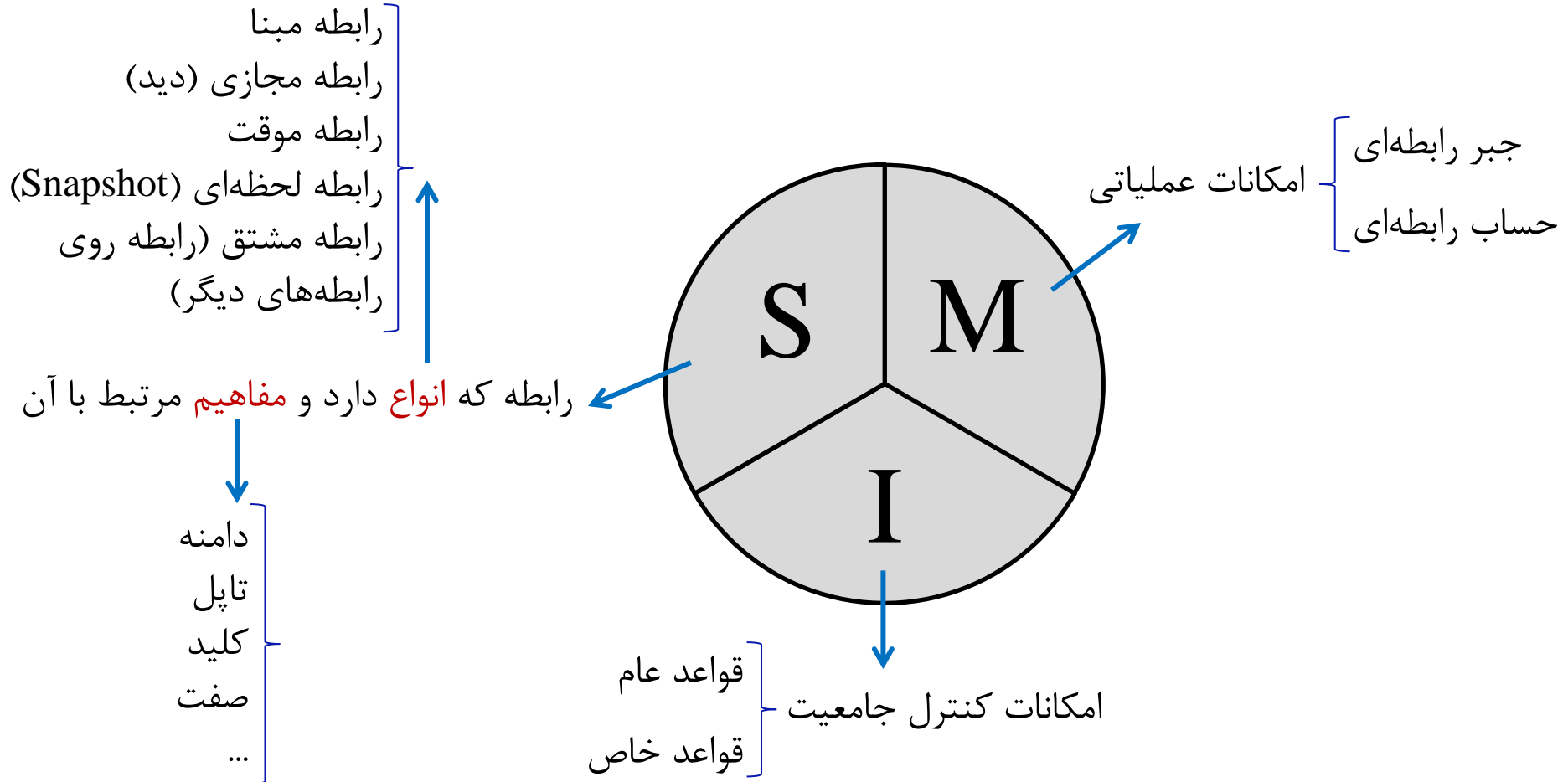
مرتضی امینی

نیمسال اول ۹۲-۹۳

(محتویات اسلایدها برگرفته از یادداشت‌های کلاسی استاد محمدتقی روحانی رانکوهی است.)

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

❑ **خاصیت بسته بودن:** حاصل ارزیابی هر عبارت جبر رابطه‌ای معتبر، باز هم یک رابطه است (که تکراری ندارد).

❑ برای سه عملگر $\cup$ ، $\cap$ و $-$ ، باید عملوندها نوع-سازگار (Type Compatible) باشند:

❑ **پیش شرط:** $H_{R_1} = H_{R_2}$

❑ $R_3 = R_1 \text{ op } R_2$, $op \in \{\cup, \cap, -\} \longrightarrow H_{R_3} = H_{R_1} = H_{R_2}$

❑ بدنه نتیجه، حاصل انجام هر یک از اعمال اجتماع، اشتراک و یا تفاضل دو مجموعه بدنه است.

❑ در عملگر ضرب کارتزین (TIMES):

❑ شرط: در عنوان دو رابطه نباید صفت هم‌نام وجود داشته باشد. $H_{R_2} \cap H_{R_1} = \emptyset$

❑ عنوان رابطه نتیجه برابر است با $H_{R_2} \cup H_{R_1}$ و بدنه نتیجه برابر ضرب کارتزین دو مجموعه بدنه است.

❑ TIMES در SQL چگونه شبیه‌سازی می‌شود؟

یک عبارت بولی تشکیل شده از شرط‌های ساده به صورت $A_i \text{ theta } A_j$ یا $A_i \text{ theta literal}$ که در آن theta یکی از عملگرهای $=, \neq, <, >, \leq, \geq$ است.

نماد ریاضی: p یا σ_c

مسند گزینش

شرط یا شرایط گزینش

□ تک عملوندی: Monadic

عملکرد (در نمایش جدولی رابطه): زیرمجموعه‌ای افقی می‌دهد. ← عملگر تاپل (ها) یاب

Diagram illustrating a matrix R with columns $A_1, A_2, \dots, A_m$. A blue arrow points to a red hatched row, labeled "تاپل‌های دارای شرایط" (Tuples satisfying conditions).

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

مشخصات کامل دانشجویان رشته فیزیک دوره کارشناسی را بدهید.

$\sigma_{STJ='phys' \wedge STL='bs'}(STT)$

```
SELECT STT.*  
FROM STT  
WHERE STJ='phys' AND STL='bs'
```

وقتی در کلاز WHERE بخشی از کلید را با شرط تساوی داده باشیم.

اگر $R' = \sigma_c(R)$ باشد آنگاه $CK_{R'} \subseteq CK_R$.

□ عملگر گزینش جابجایی پذیر است، یعنی:

$$\sigma_{c_1}(\sigma_{c_2}(R)) = \sigma_{c_2}(\sigma_{c_1}(R)) = \sigma_{c_1 \wedge c_2}(R)$$

□ عبارتهای جبری معادل:

$$R \text{ WHERE } (C_1 \text{ AND } C_2) \equiv (R \text{ WHERE } C_1) \text{ INTERSECT } (R \text{ WHERE } C_2) \quad \square$$

$$R \text{ WHERE } (C_1 \text{ OR } C_2) \equiv (R \text{ WHERE } C_1) \text{ UNION } (R \text{ WHERE } C_2) \quad \square$$

$$R \text{ WHERE NOT } C \equiv R \text{ MINUS } (R \text{ WHERE } C) \quad \square$$

PROJECT - عملگر پرتو

□ نماد ریاضی: Π

□ شکل کلی: $\Pi_{\langle L \rangle}(R)$ یا $(R)[L]$ یا **PROJECT R OVER (L)**

لیست صفات پرتو

□ تک عملوندی: Monadic

□ عملکرد (در نمایش جدولی رابطه): زیرمجموعه عمودی می‌دهد. ← عملگر ستون(ها) یاب

R	A_1	...	A_i	...	A_j	...	A_m

□ عملگر پرتو **تکراری‌ها** را حذف می‌کند. ← چون جواب یک رابطه است، پس یک مجموعه است و مجموعه عضو تکراری ندارد.

شماره و رشته تمام دانشجویان را بدهید.

$\Pi_{\langle \text{STID}, \text{STJ} \rangle}(\text{STT})$

SELECT STID, STJ **FROM** STT

شماره دانشجویانی که درسی انتخاب نکرده‌اند.

$R := \Pi_{\langle \text{STID} \rangle}(\text{STT}) - \Pi_{\langle \text{STID} \rangle}(\text{STCOT})$

شماره و مقطع تحصیلی دانشجویان رشته IT را بدهید.

$\Pi_{\langle \text{STID}, \text{STL} \rangle}(\sigma_{\text{STJ}='IT'}(\text{STT}))$

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

نکته: کلید حاصل از پرتو روی رابطه R ، یعنی $R' = \Pi_{\langle L \rangle}(R)$ ☐

اگر $CK_R \subseteq L$ آنگاه $CK_{R'} = CK_R$ ☐

اگر نه در حالت کلی $CK_{R'} = L$ ☐

اگر $R' = R_1 \text{ op } R_2$ و $op \in \{\cup, \cap, -, \times\}$ ، آنگاه $CK_{R'} = ?$ ☐

SELECT در SQL استاندارد، در حالت کلی ترکیبی از دو عملگر گزینش و پرتو است. ☐

□ عملگر پرتو گسترش یافته - EXTENDED PROJECT

□ نماد ریاضی: Π

□ شکل کلی: $\Pi_{\langle F1, F2, \dots, F_n \rangle}(\mathbf{R})$

لیست صفات و یا توابع حسابی پرتو

□ این عملگر امکان می‌دهد تا در لیست صفات پرتو، از توابع حسابی استفاده شود و صفت (صفاتی) با

مقادیر حاصل از اجرای تابع (توابع) در رابطه جواب داشت.

رابطه‌ای با صفات شماره دانشجو، شماره درس و نمره دانشجو در درس، تغییر یافته با فرمول

$G := 1.2 * \text{GRADE}$ بدهید.

$\Pi_{\langle \text{STID}, \text{COID}, (1.2 * \text{GRADE}) \text{ RENAME AS } G \rangle}(\text{STCOT})$

عملگر دگرنامی - RENAME

نماد ریاضی: ρ

شکل کلی: $\rho_R(E)$

نام رابطه حاصل از عبارت جبر رابطه‌ای E

این عملگر برای نامیدن رابطه حاصل از یک عبارت جبر رابطه‌ای به کار می‌رود.

عملکرد: $\rho_R(E)$ رابطه حاصل از عبارت جبر رابطه‌ای E را با نام R برمی‌گرداند.

دگرنامی ستون A از رابطه R به A_1 .

از عملگر دگرنامی برای دگرنامی صفت هم می‌توان استفاده کرد (مشابه آنچه در مثال اسلاید قبل آمد). مثلاً

با دستور **RENAME A_i AS B_j** R، به صفت A_i از R، نام دیگر B_j داده می‌شود.

□ عملگر پیوند JOIN (مدل ریاضی عمومی)

□ نام عمومی: Theta Join

□ نماد ریاضی: $\bowtie_{Cond(s)}$

□ فرض: دو رابطه R_1 و R_2 نام صفت مشترک ندارند.
 $R_1 (A_1, A_2, \dots, A_n)$
 $R_2 (B_1, B_2, \dots, B_m)$

□ شکل کلی: $R_1 \bowtie_c R_2$ یا $R_1 \theta\text{-JOIN}_c R_2$ یا فقط $R_1 \text{ JOIN}_c R_2$

□ Theta

EQUI-JOIN	=
NOT EQUI-JOIN	$\neq$
LESS THAN-JOIN	<
LESS EQUI-JOIN	$\leq$
GREATER THAN-JOIN	>
GREATER EQUI-JOIN	$\geq$

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

شرط پیوند (C): ☐

$R_1.A_i$ **theta** $R_2.B_j$

صفات پیوند

که باید **هم‌دامنه** و **ناهم‌نام** باشند.

چون نتیجه JOIN رابطه است و در headingش صفت تکراری نباید وجود داشته باشد.

نکته: ☐ اگر صفات پیوند هم‌نام باشند، حداقل یکی را باید دگرنامی کرد.

☐ در حالت کلی شرط پیوند می‌تواند به صورت زیر باشد که در آن $C_1, \dots, C_n$ قالب بالا (قالب شرط پیوند) را دارند.

$\langle C_1 \rangle \text{ AND } \langle C_2 \rangle \text{ AND } \dots \text{ AND } \langle C_n \rangle$

$\langle R1.A1 = R2.B1 \rangle \text{ AND } \langle R1.A2 = R2.B2 \rangle$

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

مشخصات کامل جفت تهیه‌کننده-قطعه از یک شهر را بدهید.

$$R_1 = S \bowtie_{S.CITY=P.PCITY} (P \text{ RENAME CITY AS PCITY})$$

S (S#, SNAME, STATUS, CITY)

	S1	C1
	S2	C2
×	S3	C3
	S4	C4
	S5	C5
×	S6	C6

P (P#, ... , W, CITY)

	P1	5	C1
	P2	6	C2
	P3	4	C1
	P4	7	C4
	P5	10	C5
×	P6	4	C8

R₁ (S#, ..., CITY, P#, ... , W, PCITY)

S1	C1	P1	5	C1
S1	C1	P3	4	C1
S2	C2	P2	6	C2
S4	C4	P4	7	C4
S5	C5	P5	10	C5

$$R_3 = R_1 \bowtie_C R_2 \quad \square \text{ عملکرد:}$$

$$H_{R_3} = H_{R_1} \cup H_{R_2}$$

■ در بدنه R_3 تاپل‌های پیوندشده از دو رابطه قرار دارند.

□ خصوصیات:

■ $R_1 \bowtie_C R_2 = R_2 \bowtie_C R_1$ چون صفات در heading رابطه نظم مکانی ندارند.

■ $R_1 \bowtie_C R_2 = \sigma_C(R_1 \times R_2)$ حاصل Theta-Join در حالت عمومی، زیرمجموعه‌ای افقی از

ضرب کارتیزین است که در آن تاپل‌هایی از حاصلضرب که حائز شرط پیوند هستند حضور دارند.

وقتی در شرط پیوند، تساوی بخشی از کلید هر دو رابطه را داده باشیم.

$$CK_{R'} \subseteq CK_{R_1} \cup CK_{R_2} \quad \text{اگر } R' = R_1 \bowtie_C R_2 \text{ باشد، آنگاه}$$

پیوند طبیعی (Natural Join)

 گونه‌ای از پیوند است که دو ویژگی دارد:

۱- Theta در آن «=» (مساوی) است.

۲- صفات پیوند یک بار در «رابطه» جواب می‌آیند. (صفت یا صفات پیوند باید هم‌نام هم باشند).

$$R_2 = S \bowtie_{S.CITY=P.CITY} P$$

$R_2 (S\#, \dots, CITY, P\#, \dots, W)$

S1	C1	P1	5
S1	C1	P3	4
S2	C2	P2	6
S4	C4	P4	7
S5	C5	P5	10

گونه‌های خاص عملگر پیوند – پیوند طبیعی (ادامه)

۱۸

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

□ اگر صفت مشترک [هم‌نام و هم‌دانه] یک صفت باشد، نیازی به قید کردن نیست. $R_2 = S \bowtie P$

اما اگر بیش از یک صفت مشترک [هم‌نام و هم‌دانه] باشد، باید صفت یا صفات پیوند را قید کنیم.

اگر قید نکنیم؟

پیوند روی تساوی مقادیر تمام صفات مشترک انجام می‌شود.

$$R_1(A, B, C)$$

$$R_2(A, F, C)$$

$$R' = R_1 \bowtie R_2$$

$$R'(A, B, C, F)$$

اگر $H_{R_1} \cap H_{R_2} = \emptyset$ ، آنگاه $R_1 \bowtie R_2 = R_1 \times R_2$.

اگر $H_{R_1} = H_{R_2}$ ، آنگاه $R_1 \bowtie R_2 = R_1 \cap R_2$.

نیم‌پیوند (Semi Join)

 در شکل عمومی با هر Theta نوشته می‌شود.

 نماد: $\bowtie_C$ (در چپ تعریف شده)

 مدل ریاضی: $R_3 := R_1 \bowtie_C R_2 = \Pi_{\langle H_{R_1} \rangle}(R_1 \bowtie_C R_2)$

 عملکرد:

$$H_{R_3} = H_{R_1} \quad \blacksquare$$

 در بدنه R_3 : تاپل‌های پیوند شدنی از رابطه چپ

گونه‌های خاص عملگر پیوند – نیم‌پیوند (ادامه)

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

۲۰

$$R_3 = S \bowtie_{S.CITY=P.PCITY} (P \text{ RENAME CITY AS PCITY})$$

R_3 (S#, ..., CITY)

S1	C1
S2	C2
S4	C4
S5	C5

کاربرد این عملگر چیست؟

تمرین: عملگر نیم‌پیوند در SQL شبیه‌سازی شود. ☐

گونه‌های خاص عملگر پیوند – برون‌پیوند

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

۲۱

برون-پیوند (Outer Join)

 Theta هر چیزی می‌تواند باشد.

 سه گونه دارد:

$\bowtie_C$ Left O. J. -۱

$\bowtie_C$ Right O. J. -۲

$\bowtie_C$ Full O. J. -۳

 عملکرد $R_4 = R_1 \bowtie_C R_2$:

$$H_{R_4} = H_{R_1} \cup H_{R_2} \quad \blacksquare$$

■ در بدنه R_4 : تاپل‌های پیوند شدنی از دو رابطه

تاپل‌های پیوندناشدنی از رابطه چپ گسترش یافته با هیچ مقدار (Null Value)

گونه‌های خاص عملگر پیوند – برون‌پیوند (ادامه)

۲۲

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

$R_4 = S \bowtie P$

$R_4 (S\#, \dots, CITY, P\#, \dots, W)$			
S1	C1	P1	5
S1	C1	P3	4
S2	C2	P2	6
S4	C4	P4	7
S5	C5	P5	10
S3	C3	?	?
S6	C6	?	?

با توجه به کلید اصلی دو رابطه‌ی عملوند، کلید R_4 (CK_{R_4}) چیست؟ بی‌تردید کلید اصلی ندارد.

مشکل Outer Join

۱- از نظر ریاضی رابطه نیست، چون کلید اصلی ندارد.

۲- مصرف حافظه زیاد

این عملگرها در عمل چه کاربردی دارند؟

آیا عملگرهای Outer Join خاصیت جابجایی دارند؟

نیم تفریق (Semi Minus) □

$$R_1 \text{ SEMI MINUS } R_2 = R_1 \text{ MINUS } (R_1 \text{ SEMI JOIN } R_2) \quad \square$$

عملکرد □

$$H_{R_5} = H_{R_1} \quad \blacksquare$$

در بدنه R_5 : تاپل‌های پیوند نشدنی از رابطه چپ □

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

عملگر تقسیم (Divide) □

□ مفروضند رابطه‌های:

$$\left[\begin{array}{l} R_1(A_1, A_2, \dots, A_n, B_1, B_2, \dots, B_m) \\ R_2(B_1, B_2, \dots, B_m) \end{array} \right]$$

X   Y

□ شرط عمل:

$$R_3(X) = R_1(X, Y) \div R_2(Y) \longrightarrow H_{R_2} \subseteq H_{R_1} \quad \blacksquare$$

□ عملکرد:

$$H_{R_3} = X = H_{R_1} - H_{R_2} \quad (1)$$

(2) در بدنه R_3 : بخش X از آن تاپلی از R_1 که تمام مقادیر Y از R_2 را داشته باشد.

$$R_1(S\#, P\#) \div R_2(P\#) = R_3(S\#)$$

S1	P1	P1	S1
S1	P2	P2	
S1	P3	P3	
S2	P1		
S2	P2		
S3	P1		

$$R_1(S\#, P\#) \div R_4(P\#) = R_5(S\#)$$

S1	P1	P1	S1
S1	P2	P2	S2
S1	P3		
S2	P1		
S2	P2		
S3	P1		

❑ ضرب و تقسیم جبر رابطه‌ای لزوماً عکس هم نیستند.

❑ **تمرین:** عملگر تقسیم را در SQL شبیه‌سازی کنید.

❑ شبیه‌سازی تقسیم در جبر رابطه‌ای :

$$\text{❑ } \Pi_{\langle X \rangle}(R_1) - \Pi_{\langle X \rangle}((\Pi_{\langle X \rangle}(R_1) \times R_2) - R_1))$$

❑ **تمرین:** Q3 و Q4 (صفحه A-3 از یادداشتهای تکمیلی سری II) را بدون استفاده از عملگر DIVIDE

بنویسید.

□ عملگر گسترش - EXTEND

□ صفت یا صفاتی را به عنوان (heading) یک رابطه اضافه می‌کند. حاصل، رابطه دیگری است.

EXTEND STUD ADD STADDRESS

STUD (STID, ..., STD, STADDRESS)

□ در SQL با ALTER TABLE پیاده‌سازی شده ولی ALTER ستون(هایی) را به همان جدول اضافه می‌کند.

□ با این عملگر می‌توانیم یک ستون محاسبه‌شدنی به رابطه اضافه نماییم.

SUMMARIZE – عملگر تلخیص

تاپل‌های رابطه را گروه‌بندی می‌کند به نحوی که مقدار صفت گروه‌بندی در هر گروه یکسان باشد؛ معمولاً با یک یا چند تابع جمعی استفاده می‌شود.

این عملگر در SQL با GROUP BY پیاده شده است.

```
SUMMARIZE STCOT BY (STID) ADD AVG ( GRADE ) AS AVER
```

برای این پرسش‌ها، اول عنوان (Heading) رابطه جواب را تعیین می‌کنیم.

به جای AVG می‌توانیم از توابع جمعی و یا گروهی دیگر مانند MIN (حداقل)، MAX (حداکثر)، SUM (جمع) و یا COUNT (شمارشگر تاپل‌ها) استفاده کنیم.

GROUP عملگر ☐

☐ عملگر GROUP پیشنهاد Date است، برای تبدیل رابطه نرمال به غیرنرمال (در SQL، NEST است).

☐ عکس آن UNGROUP (در SQL، UNNEST) است.

SP GROUP (P#, QTY) AS NNPQTY

NNSP (S#,

NNPQTY

)

(P# , QTY)

S1	P1	50
	P2	70
	P3	60
S2	P1	100
	P2	150

☐ با استفاده از UNGROUP، رابطه نرمال SP را می‌توانیم دوباره بدست آوریم.

NNSP UNGROUP NNPQTY

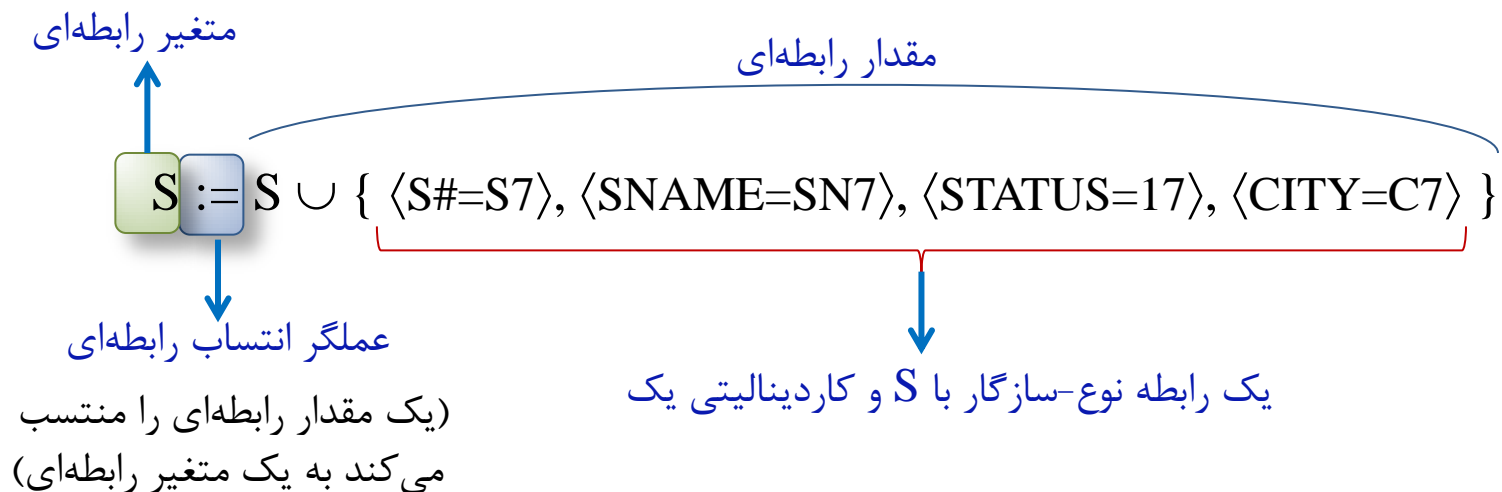
عملیات ذخیره‌سازی با جبر رابطه‌ای

۳۰

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

از لحاظ تئوریک می‌توان عملیات ذخیره‌سازی را هم با عملگرهای جبر رابطه‌ای انجام داد. □

عمل	عملگر
درج	U
حذف	-
به‌هنگام‌سازی	اول - بعد U

مقایسه دو رابطه

□ دو رابطه R_1 و R_2 مقایسه‌شدنی (قابل قیاس) هستند، هر گاه نوع-سازگار باشند ($H_{R_2} = H_{R_1}$)

□ در مقایسه رابطه R_1 با R_2 ، بدنه R_1 با بدنه R_2 مقایسه می‌شود از نظر هم مجموعه‌گی، زیرمجموعه‌گی و زیرمجموعه‌گی

$$\Pi_{\langle \text{STID} \rangle}(\text{STUD}) \text{ op } \Pi_{\langle \text{STID} \rangle}(\text{SCR})$$

$$\text{op} \in \{ \subset, \supset, \subseteq, \supseteq, =, \neq \}$$

□ پاسخ عمل مقایسه: یا T یا F. به طور مثال در رابطه فوق:

- اگر $\supset$ باشد، پاسخ T است اگر حداقل یک دانشجو باشد که درسی انتخاب نکرده باشد.
- اگر $\subset$ باشد، پاسخ T است اگر حداقل در یک عمل ذخیره‌سازی در این DB قاعده جامعیت C2 رعایت نشده باشد (حذف از دانشجو و یا درج در انتخاب درس).

- ☐ جبر رابطه‌ای «زبانی» است از نظر رابطه‌ای کامل (Relational Completeness) یعنی هر رابطه معتبر متصور از مجموعه رابطه‌های ممکن را می‌توان به کمک یک عبارت جبر رابطه‌ای بیان کرد.
- ☐ جبر رابطه‌ای ضابطه تشخیص کامل بودن زبان‌های رابطه‌ای است.
- ☐ اگر هر رابطه‌ای را که با جبر رابطه‌ای می‌توان نشان داد، با زبانی «مدعی کامل بودن رابطه‌ای» بتوان نشان داد، آن زبان از نظر رابطه‌ای کامل است.
- ☐ کاربردهای جبر رابطه‌ای:
  - ☐ عملیات بازیابی
  - ☐ عملیات ذخیره‌سازی
  - ☐ تعریف انواع رابطه‌های مشتق (رابطه مجازی، لحظه‌ای و ...) مثال: تعریف دید (View) در SQL
  - ☐ ....

□ تاکید: برای نوشتن یک پرسش (Query):

۱- از چه رابطه‌هایی استفاده کنیم.

۲- از چه عملگرهایی استفاده کنیم (حتی‌الامکان با کمترین تعداد عملگر)

۳- چه ترتیبی از عملگرها استفاده کنیم.

□ مثال‌هایی از کاربرد جبر رابطه‌ای را در عملیات در RDB (در یادداشتهای تکمیلی سری II) (صفحه A-1

و A-2) مطالعه نمایید.

□ روش‌های اجرای عملگر Join در DBMS کدامند؟

نام تهیه‌کنندگان قطعه‌ی p2 را بدهید :

$((SP \text{ JOIN } S) \text{ WHERE } P\# = 'p2') [SNAME]$

$\Pi_{\langle SNAME \rangle} \sigma_{P\# = 'p2'} (SP \bowtie S)$

نام تهیه‌کنندگانی را بدهید که قطعه‌ی قرمز رنگ تهیه کرده اند :

$((P \text{ WHERE } COLOR = 'red') \text{ JOIN } SP) [S\#] \text{ JOIN } S) [SNAME]$

$\Pi_{\langle SNAME \rangle} (\Pi_{\langle S\# \rangle} (\sigma_{COLOR = 'red'} P \bowtie SP) \bowtie S)$

نام تهیه‌کنندگانی را بدهید که تمام قطعات را تهیه کرده باشند :

$((SP [S\#, P\#] \text{ DIVIDE BY } P[P\#]) \text{ JOIN } S) [SNAME]$

$\Pi_{\langle SNAME \rangle} ((\Pi_{\langle S\#, P\# \rangle} SP \div \Pi_{\langle P\# \rangle} P) \bowtie S)$

شماره تهیه‌کنندگانی را بدهید که حداقل تمام قطعات تهیه شده توسط s2 را تهیه کرده باشند :

$(SP [S\#, P\#] \text{ DIVIDE BY } (SP \text{ WHERE } S\#='s2')[P\#])$

$(\Pi_{\langle S\#, P\# \rangle} SP \div \Pi_{\langle P\# \rangle} (\sigma_{\langle S\#='s2' \rangle} SP))$

نام تهیه‌کنندگانی را بدهید که قطعه‌ی p2 را تهیه نمی‌کنند :

$((S[S\#] \text{ MINUS } (SP \text{ WHERE } P\#='p2')[S\#]) \text{ JOIN } S) [SNAME]$

$\Pi_{\langle SNAME \rangle} ((\Pi_{\langle S\# \rangle} (S) - \Pi_{\langle S\# \rangle} (\sigma_{\langle P\#='p2' \rangle} SP)) \bowtie S)$

شبیه سازی عملگر دگرنامی با عملگر گسترش و پرتو

$(\text{EXTEND } S \text{ ADD CITY AS SCITY}) [S\#, SNAME, STATUS, SCITY]$

مثال هایی از جبر رابطه‌ای (ادامه)

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

۳۶

افزودن ستون محاسبه شدنی با عملگر گسترش


```
EXTEND (SP JOIN P) ADD (WEIGHT * QTY) AS SUMWEIGHT
```

عملگر تلخیص :

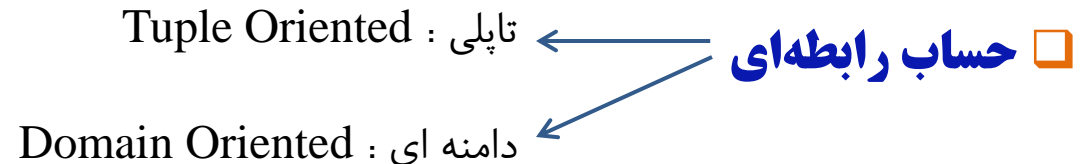


```
SUMMARIZE SP BY (S#) ADD COUNT AS NP
```

```
SUMMARIZE (P JOIN SP) BY (CITY) ADD COUNT AS NSP
```


□ آشنایی با حساب رابطه‌ای (بحث مقدماتی):

■ در اینجا : حساب رابطه‌ای تاپلی

■ شاخه‌ای است از منطق ریاضی، منطق مسندات.

■ حساب رابطه‌ای و جبر رابطه‌ای معادلند. یعنی هر رابطه‌ای را که بتوان با یک عبارت جبر رابطه‌ای نوشت،

می‌توان با عبارتی از حساب رابطه‌ای هم نوشت و برعکس.

■ حساب رابطه‌ای، همچون جبر رابطه‌ای، نارویه‌ای است

■ اما نارویه‌ای‌تر از جبر رابطه‌ای است.

- حساب رابطه‌ای حالت **توصیفی** دارد ولی جبر رابطه‌ای حالت **دستوری** دارد.

Prescriptive

Descriptive

به کمک عبارات منطقی، شرایط ناظر به رابطه را برای سیستم توصیف می‌کنیم. دستورات عملیاتی به سیستم می‌دهیم.

- حساب رابطه‌ای هم، ضابطه‌ی تشخیص زبان‌های رابطه‌ای کامل است.

متغیر تاپلی (Tuple Variable) یا متغیر طیفی (Range Variable):

متغیری است که مقادیر آن تاپل‌های یک رابطه است (هر لحظه یک تاپل).

RANGVAR SX RANGES OVER S;

RANGVAR PX RANGES OVER P;

RANGVAR SPX RANGES OVER SP;

RANGVAR C2X RANGES OVER (S WHERE CITY='C2');

طیف مقادیرش تاپل‌هایی از S است که شرط را داشته باشند.

سورها (Quantifiers)

 سور وجودی $\text{EXISTS } X (F)$: حداقل یک مقدار برای متغیر X وجود دارد به نحوی که به ازای آن، فرمول F به «درست» ارزیابی شود.

 سور همگانی (عمومی) $\text{FORALL } X (F)$: به ازای تمام مقادیر متغیر X ، فرمول F به «درست» ارزیابی می‌شود.

یادآوری: با فرض اینکه X از مجموعه اعداد صحیح مثبت مقدار می‌گیرد.

$\text{EXISTS } X (X < 10)$ حاصل ارزیابی: TRUE

$\text{FOR ALL } X (X < 10)$ حاصل ارزیابی: FALSE

□ یادآوری: بین این دو سور روابط زیر وجود دارد.

$$\text{FORALL } X (F) = \text{NOT EXISTS } X (\text{NOT } F)$$

$$\text{EXISTS } X (F) = \text{NOT} (\text{FORALL } X (\text{NOT } F))$$

$$\text{FORALL } X (F) \Rightarrow \text{EXISTS } X (F)$$

$$\text{NOT EXISTS } X (F) \Rightarrow \text{NOT FORALL } X (F)$$

□ بر اساس روابط فوق می‌توان روابط پیچیده دیگری را نیز استنباط کرد مانند روابط هم ارزی زیر:

$$\text{FORALL } X (F \text{ AND } G) = \text{NOT EXISTS } X (\text{NOT}(F) \text{ OR } \text{NOT}(G))$$

$$\text{FORALL } X (F \text{ OR } G) = \text{NOT EXISTS } X (\text{NOT}(F) \text{ AND } \text{NOT}(G))$$

$$\text{EXISTS } X (F \text{ OR } G) = \text{NOT FORALL } X (\text{NOT}(F) \text{ AND } \text{NOT}(G))$$

$$\text{EXISTS } X (F \text{ AND } G) = \text{NOT FORALL } X (\text{NOT}(F) \text{ OR } \text{NOT}(G))$$

حساب رابطه‌ای – فرمول خوش ساخت

۴۲

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

یک فرمول خوش ساخت (WFF) به صورت زیر تعریف می‌شود:

□ اگر R یک رابطه و T یک متغیر تاپلی تعریف شده روی R باشد، آنگاه $R(T)$ یک فرمول اتمی است.

$[R(T)]$ یعنی، T یک عنصر (تاپلی) از R است.

□ اگر T_i یک متغیر تاپلی روی رابطه R و A یک صفت از R باشد و T_j یک متغیر تاپلی بر روی S و B یک

صفت از S باشد، آنگاه $T_i.A \text{ theta } T_j.B$ یک فرمول اتمی است (theta یک از عملگرهای متعارف مقایسه‌ای است).

□ $T_i.A \text{ theta } C$ و $T_j.B \text{ theta } C$ نیز که در آن C یک مقدار ثابت است، فرمول اتمی هستند.

□ اگر F_1 و F_2 فرمول باشند، آنگاه $(F_1 \text{ AND } F_2)$ ، $(F_1 \text{ OR } F_2)$ ، $\text{NOT}(F_1)$ نیز فرمول هستند.

□ اگر F یک فرمول و T یک متغیر تاپلی باشد، آنگاه $\text{EXISTS } T(F)$ و $\text{FORALL } T(F)$ نیز فرمول هستند.

حساب رابطه‌ای – عبارت حساب رابطه‌ای

۴۳

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

اگر X یک متغیر تاپلی روی رابطه $R(A_1, A_2, \dots, A_n)$ باشد در اینصورت شکل کلی عبارت حساب رابطه‌ای بدین صورت است:

(target-items) [WHERE F]

که در آن target-items فهرستی از صفات متغیر تاپلی X به صورت $X.A_1, X.A_2, \dots, X.A_n$ و F یک فرمول خوش ساخت است.

□ ST.STID   شماره تمام دانشجویان در رابطه STT

□ ST.STID   WHERE ∴ ST.STDEID='D11'   شماره دانشجویان گروه آموزشی D11

□ (ST.STID, ST.STL)   WHERE ∴ EXISTS   STCO (ST.STID = STCO.STID AND STCO.COID = 'COM11')

شماره دانشجویی و مقطع تحصیلی آنهایی که درس COM11 را انتخاب کرده‌اند.

حساب رابطه‌ای – عبارت حساب رابطه‌ای (ادامه)

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

۴۴

SX و PX و SPX و SPY متغیرهای تاپلی (مثال DATE):

□ SX.S# شماره همه تهیه کنندگان

□ SX.SNAME WHERE : SX.CITY='C2' AND SX.STATUS>= 15

□ نام تهیه کنندگان شهر C2 که وضعیت آنها بزرگتر از ۱۵ باشد.

□ SX.SNAME WHERE : EXISTS SPX (SX.S# = SPX.S# AND SPX.P# = 'P2')

□ نام تهیه کنندگان قطعه P2

□ SX.SNAME WHERE : EXISTS SPX (SX.S# = SPX.S# AND
EXISTS PX (PX.P# = SPX.P# AND
PX.COLOR = 'red'))

□ نام تهیه کنندگانی که حداقل یک قطعه قرمز رنگ تهیه کرده باشند.

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

$$H_R = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$$

$$H_S = \{B_1, B_2, \dots, B_n\}$$

$$H_T = \{C_1, C_2, \dots, C_n\}$$

و نیز فرض کنیم: p, q, r مستند و $p_{Att}, q_{Att}, r_{Att}$ به ترتیب مجموعه صفات استفاده شده در این مستندها باشند و $N, M_2, M_1, L_3, L_2, L_1$ هر یک یک مجموعه از صفات باشند.

خواص زیر در عملگرهای جبر رابطه‌ای برقرارند [CONN2002]:

$$1) \sigma_{p \wedge q \wedge r}(R) = \sigma_p(\sigma_q(\sigma_r(R)))$$

$$2) \sigma_p(\sigma_q(R)) = \sigma_q(\sigma_p(R))$$

$$3) \prod_{\langle L \rangle} \prod_{\langle M \rangle} \dots \prod_{\langle N \rangle}(R) = \prod_{\langle L \rangle}(R) \quad , \quad L \subset M \subset N$$

$$4) \prod_{\langle A_1, \dots, A_n \rangle}(\sigma_p(R)) = \sigma_p(\prod_{\langle A_1, \dots, A_n \rangle}(R)) \quad p_{Att} \in \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$$

$$5) R \bowtie_p S = S \bowtie_p R$$

$$R \times S = S \times R$$

$$6) \sigma_p(R \bowtie_r S) = (\sigma_p(R) \bowtie_r S)$$

$$\sigma_p(R \times S) = (\sigma_p(R)) \times S$$

$$p_{Att} \in \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$$

$$7) \sigma_{p \wedge q}(R \bowtie_r S) = (\sigma_p(R) \bowtie_r \sigma_q(S))$$

$$\sigma_{p \wedge q}(R \times S) = (\sigma_p(R) \times \sigma_q(S))$$

بخش ششم: عملیات در پایگاه داده رابطه‌ای

$$8) \prod_{\langle L_1 \cup L_2 \rangle} (R \bowtie_r S) = (\prod_{\langle L_1 \rangle} (R)) \bowtie_r (\prod_{\langle L_2 \rangle} (S))$$

به شرطی که: L_1 فقط شامل صفاتی از H_R و L_2 فقط شامل صفاتی از H_S باشند و در شرط پیوند فقط صفاتی از $L_1 \cup L_2$ به کار رفته باشد.

این خاصیت در حالت ضرب کارتیزین R و S نیز برقرار است.

اما اگر در شرط پیوند صفات دیگری خارج از صفات $L_1 \cup L_2$ به کار رفته باشد، مثلاً مجموعه صفات $M_1 \cup M_2$ به نحوی که M_1 فقط شامل صفاتی از H_R و M_2 فقط شامل صفاتی از H_S باشد در این صورت:

$$\prod_{\langle L_1 \cup L_2 \rangle} (R \bowtie_r S) = \prod_{\langle L_1 \cup L_2 \rangle} (\prod_{\langle L_1 \cup M_1 \rangle} (R)) \bowtie_r (\prod_{\langle L_2 \cup M_2 \rangle} (S))$$

$$9) (R \bowtie S) \bowtie T = R \bowtie (S \bowtie T)$$

توجه! در اینجا منظور عملگر پیوند طبیعی است.

$$(R \times S) \times T = R \times (S \times T)$$

اگر شرط پیوند تنها شامل صفاتی از H_S و H_T باشد در این صورت داریم:

$$(R \bowtie_p S) \bowtie_{q \wedge r} T = R \bowtie_{p \wedge r} (S \bowtie_q T)$$

$$10) R \cup S = S \cup R$$

$$R \cap S = S \cap R$$

$$11) \sigma_p(R \cup S) = \sigma_p(S) \cup \sigma_p(R)$$

$$\sigma_p(R \cap S) = \sigma_p(S) \cap \sigma_p(R)$$

$$\sigma_p(R - S) = \sigma_p(R) - \sigma_p(S)$$

$$12) \prod_{\langle L \rangle} (R \cup S) = \prod_{\langle L \rangle} (S) \cup \prod_{\langle L \rangle} (R)$$

$$13) (R \cup S) \cup T = S \cup (R \cup T)$$

$$(R \cap S) \cap T = S \cap (R \cap T)$$

پرسش و پاسخ ...

amini@sharif.edu